

تاریخ دریافت مقاله: ۹۷/۲/۲۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۷/۳/۳۱

فصلنامه تخصصی روان سنجی

دوره ششم، شماره ۲۴، بهار ۱۳۹۷

صفحات ۱۳۶-۱۱۹

سنجش نقش عوامل خانوادگی و مدرسه‌ای مؤثر در مهارت‌های زندگی نوجوانان مقطع تحصیلی متوسطه دوم شهر تهران

Evaluating School and Family Factors Effective on Second Grade Adolescents' Life Skills in Tehran Highschool

سهیلا سرایی^{۱*}، حسن پاشا شریفی^۲، مالک میر هاشمی^۳

چکیده:

Abstract

This study aimed to explore the role of family and school factors influencing on life skills of male and female adolescents. The statistical population consist of all second grade highschool students in Tehran session 1394 – 95 (2016-2017). A sample of 220 students (114 female, 106 male) were selected via multistage cluster sampling method; the sampling sites were north, south, center, east and west of Tehran. The study tools included demographic and family-characteristic questionnaire, school-factor questionnaire and adolescents life skills questionnaire. The collected data was analyzed by the univariate analysis of variance and Scheffe post – hoc Test. The results indicated that father's job, family income level, and parents relationship are influential on

هدف اصلی این پژوهش بررسی نقش عوامل خانوادگی و مدرسه‌ای بر مهارت‌های زندگی دختران و پسران نوجوان است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهر تهران در سال تحصیلی ۹۴ – ۱۳۹۵ است. نمونه پژوهش شامل ۲۲۰ نفر (۱۱۴ نفر دختر و ۱۰۶ پسر) از شمال، جنوب، مرکز، شرق و غرب تهران می‌باشد که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار این پژوهش شامل پرسشنامه ویژگی‌های دموگرافیک و عوامل خانوادگی و پرسشنامه عوامل مدرسه‌ای و پرسشنامه مهارت‌های زندگی نوجوانان بود. داده‌های حاصل از این پژوهش با روش تحلیل واریانس تک متغیره و آزمون تعقیبی شفه مورد تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان داد که در بین عوامل

۱. دکتری تخصصی، گروه روان شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، رودهن، ایران

۲. استاد گروه روان شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، رودهن، ایران

۳. استاد گروه روان شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، رودهن، ایران

adolescents life skills and among school factors , relation of teachers, school managers and school staff with student, academic achievements and educational interest are effective on adolescents life skills.

Keywords: Life Skills ,Family Factors ,School Factors , Adolescents

خانوادگی شغل پدر، سطح درآمد خانواده، رابطه والدین با یکدیگر بر مهارت‌های زندگی نوجوانان و در بین عوامل مدرسه‌ای رابطه معلمان و مدیران و کارکنان مدرسه با دانش آموزان و پیشرفت تحصیلی و علاقه به تحصیل در داشتن مهارت‌های زندگی نوجوانان تأثیر دارد.

واژه‌های کلیدی: مهارت‌های زندگی، عوامل خانوادگی، عوامل مدرسه‌ای، نوجوانان

مقدمه

نهاد خانواده سیستمی است که اولین تأثیرها را بر زندگی اشخاص اعمال کرده و میزان سازگاری آنان را با محیط اجتماعی اطرافشان تعیین می‌کند (تورکام، کیزیلتاس، بیک ویمینسی، ۲۰۰۵). عملکرد خانواده جنبه مهم محیط خانواده است که سلامت جسمانی، اجتماعی و هیجانی کودکان را تحت تأثیر قرار می‌دهد (سیلپورن و همکاران، ۲۰۰۶) مشکلات خانواده می‌تواند به شکست در تحصیل و تعلیم و تربیت، فروپاشی روابط اجتماعی، بیگانگی اجتماعی، استفاده از الکل و مواد منجر شود (کمپته بررسی تدارک خدمات دولت، ۲۰۰۵ به نقل از والکر و شفر، ۲۰۰۶). والدینی که تعامل و روابط مناسبی با فرزندان خود داشته باشند، به احتمال زیاد فرزندان خود را خواهند داشت که رفتار مناسب دارند. خود بازمینی، جو عاطفی خانواده و مهارت‌های زندگی در میزان بروز پرخاشگری نوجوانان نقش مهمی دارند (جاودان، ۱۳۹۳). که این مسائله با نظر بومیستر (۲۰۰۷) همسو است. همچنین لی، بیوگارد و باکس^۱ (۲۰۰۵) در پژوهش خود نتیجه گرفتند که رفتارهای والدین بر رفتار و پیامدهای رفتار فرزندان تأثیر بسیار دارد. پدر و مادر در رشد هویت نوجوان، افراد مهمی هستند در میان الگوهای اجتماعی بسیاری که به نوجوانان ارائه شده، اولین الگو والدین هستند، تأثیرات والدین بر تحول الگوهای اجتماعی نوجوان مانند کودک از اهمیت بالایی برخوردار است؛ بااینکه والدین تنها کسانی هستند که در اجتماعی کردن فرزندان شرکت دارند، همواره خانواده به‌عنوان اصلی‌ترین صحنه اجتماعی شدن آنان در نظر گرفته شده است محمودی (۱۳۹۴). خانواده گروهی از انسان‌ها است که بر محور پیوندی خویشاوندی سازمان می‌یابد و در هر جامعه‌ای نوعی نظام نهادین اساسی به شمار می‌رود. (رستمی و همکاران، ۱۳۹۴). شناخت آگاهی‌های اخلاقی، هویت جنسی، تحول

¹ Lee, Beauregard & Bax

عاطفی تماماً در محیط خانواده شکل اساسی خود را پیدا می‌کنند و تغییرات بعدی آن‌ها تابع این شکل‌گیری اولیه است سرمدی (۱۳۹۴).

اگر محیط خانواده میان‌گیر مهمی در برابر رفتار ضداجتماعی محسوب می‌شود، اهمیت شرکت در مدرسه و روابط اجتماعی با همکلاسی‌ها و معلمان کمتر از خانواده نخواهد بود. تورنبری و همکارانش، به نقل از لارسن (۲۰۰۹)؛ واقع‌گرایانی نظیر جان میلتن، فرانسیس بیکن، کمینوس و راتک بر آموزش مدرسه‌ای و کلاسی تأکید دارند. آن‌ها می‌خواستند مدرسه بر اساس نیازهای کودک و تقاضای جامعه سازمان‌دهی شود. درواقع آن‌ها به مدرسه به‌عنوان آیین تمام‌نمای جامعه توجه داشتند (دیناروند، ۱۳۹۲). پس باید مدارسی ایمن و حمایتی همراه با آموزگاران آموزش‌دیده و منابع امکاناتی کافی و فضای مناسب برای یادگیری تأمین شوند (شعبانی، ۱۳۹۳). مقصود اصلی از فرستادن کودکان به مدرسه آموزش مهارت‌های شناختی و اطلاعاتی آنان است، ولی کار مدرسه بیش از این‌هاست. مدرسه نهادی اجتماعی است و نمایانگر فرهنگی که مدرسه جزئی از آن به‌حساب می‌آید و به کودک جهان‌بینی و عادات و رسوم و مهارت‌ها و دانش خاص را منتقل می‌کند مدارس همچنین به کودکان کمک می‌کنند تا توانایی فکر کردن و منطق آوردن را بیاموزند و احترام به خود و دیگران را یاد گرفته تا به‌عنوان فرد، عضو جامعه و شهروند جهانی به حداکثر توان بالقوه‌شان برسند. (شعبانی، ۱۳۹۳).

وقتی نوجوانان به مقطع تحصیلی بالاتر راه می‌یابند، به خاطر تغییر فرم کلاس و این‌که مداوم باید از یک درس به درس دیگر متمرکز شوند، عملکرد آموزشی و اجتماعی وی ضعیف‌تر شده که منجر به بروز مشکلات جدید سازگاری می‌شود. نوجوانان در این مقاطع ادعا می‌کنند معلمان، نسبت به قبل کمتر به آن‌ها توجه می‌کنند؛ صمیمیت خود آن‌ها کمتر است؛ نمرات نسبتاً پایینی دارند؛ به مسابقه دادن بیشتر اهمیت می‌دهند و به پیشرفت و تسلط بر دروس، کمتر تمایل دارند. به همین خاطر، انگیزه‌های آن‌ها کمتر می‌شود. نوجوان ضعیف‌تر و آن‌ها که دچار فقر بیشتر هستند، پس از ورود به دبیرستان افت تحصیلی بیشتری دارند. این گروه، اغلب به دوستانی روی می‌آورند که رفتارهای ناپسند اجتماعی دارند و این پناه آوردن، به جبران سایر فقدان‌های موجود در زندگی تحصیلی آن‌ها است (برک، ۱۳۸۹).

تغییرات جسمی، روحی، عاطفی، رفتاری و شناختی در این دوران کاملاً مشهود است. کشمکش و تناقضات در این دوران بسیار زیاد است. از طرفی در این دوره حساس و بحرانی، سرنوشت آینده فرد با تصمیمات صحیح و منطقی مشخص می‌شود (ترکاشوند و همکاران، ۱۳۹۰). تجلی رفتارهای چالش‌برانگیز نوجوانان یک مشکل مداوم در اکثر نظام‌ها به نظر می‌رسد (آنورادا^۱، ۲۰۱۶). از طرفی مرحله نوجوانی دوروی سکه زندگی بشر است؛ یكروی آن پی‌ریزی و شکفتن است که در پرتو آن،

^۱ Anuradha

سعادت و زندگی سالم و پرنشاط در آینده رقم می‌خورد و روی دیگر آن انحطاط است که باعث تخریب و زندگی بزهکارانه در آینده نوجوان می‌گردد؛ (رستمی و همکاران، ۱۳۹۴). هنگامی که نوجوانان به دلیل ضعف در مهارت‌های زندگی نتوانند ارتباط درستی با دیگران برقرار کنند، دامنه بدبینی آنان گسترش می‌یابد؛ هم‌چنین آنان، برای روی آوردن به مصرف مواد مخدر، بزهکاری، آسیب رساندن به دیگران، خودکشی و قانون ستیزی مستعد می‌شوند (مهرابی زاده هنرمند، گراوند و ارضی، ۱۳۸۸ به نقل از موسی جاودان، ۱۳۹۳). اکثر محققان رشد، کاربرد و نقش مؤثر مهارت‌های زندگی را در دوره نوجوانی درزمینهٔ افزایش سلامتی و مدیریت مسائل اجتماعی همچون پیشگیری از سوءمصرف مواد^۱، سوءاستفاده جنسی^۲، بارداری دوره نوجوانی^۳، خودکشی^۴ و ایدز تأیید می‌کنند (وردینگر^۵ و همکاران، ۲۰۰۹).

آموزش مهارت‌های زندگی در سال ۱۹۷۹ با اقدامات بوتوین^۶ آغاز گردید به دنبال این اقدام مقدماتی، از سال ۱۹۹۳ به بعد سازمان بهداشت جهانی با هماهنگی یونیسف، برنامه آموزش مهارت‌های زندگی را به‌عنوان یک طرح جامع پیشگیری اولیه و ارتقاء سطح بهداشت روانی افراد معرفی نمود (زارع میرک آباد، ۱۳۹۵). مهارت‌های زندگی بر توانمندی‌های عملی و موفقیت تأکید دارند از تحلیل نیازها و خواسته‌های اجتماعی و الزامات روزمره و عادی زندگی در جامعه استخراج می‌شوند، برخی از آن‌ها به ارتباط افراد با همدیگر و برخی به کارهای روزمره زندگی مربوط می‌شوند؛ هدف از آموزش مهارت‌های زندگی، افزایش توانایی‌های روانی - اجتماعی است (تجلالی و زندی ۲۰۱۰).

مک فارلین (۲۰۰۵، به نقل از رضایی و دیگران، ۱۳۸۶) در یک پژوهش بین‌المللی دریافت که جو عاطفی خانوادگی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی، توانایی شناختی مادر، رضایت شغلی و تحصیلات او در دانشگاه و ترجیحات اولیه برای شکل‌گیری خانواده با عملکرد مدرسه‌ای فرزندان رابطه دارند؛ هم‌چنین پرند (۱۳۸۹) در پژوهش خود نشان داد که ویژگی نظیر پذیرش، ابراز محبت، مراقبت از فرزندان آنان را در قبال ابتلا به مشکلات رفتاری مصون می‌دارد. در تحقیقی که توسط برک (۱۳۸۹) انجام شد به این نتیجه رسید که خانواده پیوندهایی را بین افراد برقرار می‌کند که منحصربه‌فرد هستند. دل‌بستگی به والدین و خواهران و برادرها معمولاً یک‌عمر دوام می‌آورند و نقش الگوهایی را برای روابط در دنیای گسترده نر محله، مدرسه و جامعه، بر عهده‌دارند. هم‌چنین در تحقیقی که توسط اژدری (۱۳۹۳) انجام گرفت یافته‌ها نشان داد که هرچقدر سطح تحصیلات والدین بالاتر می‌رود خود پنداره تحصیلی در دانش آموزان تقویت می‌شود؛ مریل پالم^۶ (۲۰۱۰) در پژوهشی به این نتیجه

¹ Drug abuse

² Sex abuse

³ Adolescence pregnancy

⁴ Suicide

⁵ wurdinger

⁶ Botvin

رسید که سواد والدین بر رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان تأثیر زیادی دارد. جی اف دراک (۲۰۰۹) در پژوهشی تحت عنوان ضرورت سواد والدین بیان کرد که والدین تحصیل کرده و آگاه به دانش‌آموزان در کسب مهارت و دانش برای خودکفایی آنان کمک می‌کنند. گری (۲۰۰۸) در مطالعه‌ای نشان داد که نوجوانانی که والدینشان از تحصیلات بالاتری برخوردارند و نوجوانان آن‌ها را اقتدارمنش و حمایت‌کننده درمی‌یابند، احتمال کمتری دارد که تحت تأثیر دوستان همسالی قرار بگیرند که رفتارهای مخرب ضداجتماعی دارند و از سازگاری اجتماعی بالاتری برخوردارند.

تحقیقات متعددی بر نقش محیط مدرسه در آماده‌سازی رشد شناختی و عاطفی دانش‌آموزان صحه گذاشته‌اند (Dorman, 1998). گولد و گلاتر (Goodlad, 1984; Glatthorn, 1984)، پیشنهاد کردند که فضای مدرسه تعیین‌کننده میزان رضایت و عدم رضایت مدارس هست و با متغیرهایی همچون ارتباط معلمان و دانش‌آموزان، معلمان و اداره‌کنندگان مدرسه و ارتباط والدین و مسئولان مدرسه ارتباط دارد.

در محیط آموزشی، رابطه معلم - دانش‌آموز می‌تواند پیامدهای تحصیلی و رفتاری بسیاری داشته باشد. معلمی خود نوعی رهبری در یک گروه بسیار حساس محسوب می‌شود. معلمان باده‌ها دانش‌آموز تعامل دارند و تأثیری که برخورد و رفتارشان بر این دانش‌آموزان می‌گذارد، علاوه بر جنبه‌های آموزشی و رفتاری و اجتماعی موقت، سال‌ها پایدار خواهد ماند. کارل راجرز (نقل از ربلی، ۲۰۱۱). روداسیل، ریو، استیپانویک و تیلر (۲۰۱۰) در مطالعه طولی در مورد کیفیت رابطه معلم دانش‌آموز، دریافتند که رابطه نزدیک‌تر معلم - دانش‌آموز در مقطع ابتدایی با کاهش رفتارهای پرخطر دانش‌آموزان در نوجوانی مرتبط است. (پیانتا و همکاران، ۲۰۰۸) در مورد پیامدهای مربوط به تعامل معلم - دانش‌آموز در مدرسه پژوهشی انجام دادند؛ نتایج نشان داد که معلمان با رفتارهای حساس و گرم، دانش‌آموزانی با پیشرفت بهتر ریاضیات و توانایی خواندن داشتند.

با توجه به مطالب ذکرشده، به نظر می‌رسد عوامل متعددی مانند توانایی شناختی والدین، جو عاطفی خانواده، رضایت شغلی و تحصیلات والدین، تجهیزات و امکانات مدرسه و کیفیت رابطه معلم با دانش‌آموزان در شکل‌گیری مهارت‌های زندگی نوجوانان اثر دارند. بنابراین عمده‌ترین مسائلی که این پژوهش با آن روبرو خواهد بود، عبارت است از اینکه کدام‌یک از عوامل خانوادگی و عوامل مدرسه‌ای در مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان مقطع متوسطه تأثیر دارند.

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- عوامل خانوادگی در مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان مقطع متوسطه تأثیر دارند.
- ۲- عوامل مدرسه‌ای در مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان مقطع متوسطه تأثیر دارند.

روش پژوهش**روش، جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری**

این پژوهش از نوع پس رویدادی بوده است و جامعه آماری این پژوهش شامل دانش آموزان، مقطع تحصیلی متوسطه دوم شاغل به تحصیل در سال تحصیلی ۱۳۹۵ - ۱۳۹۴ در دبیرستان‌های شهر تهران و نمونه‌گیری به روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای بوده است. برای اجرای نمونه‌گیری ابتدا از بین مناطق ۲۰ گانه شهر تهران از بین مناطق شمالی، جنوبی، شرقی، غربی و مرکز، ۵ منطقه به تصادف انتخاب شد سپس از مناطق انتخاب شده ۲ مدرسه یک دخترانه و یک پسرانه و از هر مدرسه یک کلاس به صورت تصادفی انتخاب و در کل ۲۲۰ دانش‌آموز مورد آزمون قرار گرفتند و از بین پرسشنامه‌های جمع‌آوری شده ۲۰ پرسشنامه به دلیل مخدوش بودن کنار گذاشته شدند.

ابزارهای پژوهش**• پرسشنامه عوامل خانوادگی**

پرسشنامه محقق ساخته برای جمع‌آوری اطلاعات در زمینه عوامل خانوادگی ساخته شده است. این پرسشنامه دارای دو بخش است؛ یک بخش در زمینه اطلاعات جمعیت شناختی (جنس، پایه تحصیلی، تحصیلات والدین، شغل والدین، سطح درآمد خانواده و تعداد فرزندان و ترتیب تولد) و بخش دوم شامل سؤالاتی در حیطه روابط خانوادگی (رابطه والدین با یکدیگر، رابطه والدین با فرزندان، توجه و رسیدگی والدین به فرزندان) است. در مجموع این پرسشنامه دارای ۱۶ سؤال است. پرسشنامه عوامل خانوادگی که بر اساس تئوری‌های موجود در پیشینه ساخته شد و روایی محتوایی و صوری سؤالات بر اساس نظر متخصصان تربیتی بررسی و تأیید شد. برای محاسبه اعتبار این پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب آلفای محاسبه شده برای این پرسشنامه ۰/۴۷ است.

• پرسشنامه عوامل مدرسه‌ای

پرسشنامه محقق ساخته برای جمع‌آوری اطلاعات در زمینه عوامل مدرسه‌ای بر اساس تئوری‌های موجود در پیشینه ساخته شد. این پرسشنامه دارای چند بخش است یک بخش در زمینه کیفیت فضای آموزشی (نوع مدرسه، فضای آموزشی مدرسه، کتابخانه مدرسه، کارگاه یا آزمایشگاه مدرسه)، بخش دیگر در زمینه روابط (رابطه دانش آموزان با یکدیگر، رابطه دانش آموزان با معلمان، رابطه دانش آموزان با مدیر و دیگر کارکنان مدرسه) و بخش سوم در رابطه با توجه معلمان به مشکلات درسی دانش آموزان و پیشرفت تحصیلی آنان و آخرین بخش مربوط به انگیزه تحصیلی دانش آموزان (علاقه‌مندی به مدرسه، میزان غیبت از مدرسه و مردود شدن در سال‌های تحصیلی) است. در مجموع این پرسشنامه دارای ۱۵ سؤال با طیف لیکرت است. و روایی محتوایی و صوری پرسشنامه بر اساس نظر متخصصان تربیتی بررسی و تأیید شد. برای محاسبه اعتبار این پرسشنامه، پرسشنامه مذکور بر روی جامعه مورد مطالعه (دختر و پسر دوره

متوسطه دوم) اجرا شد و سپس آلفای کرونباخ آن نیز محاسبه شد. آلفای محاسبه‌شده برای این پرسشنامه ۰/۴۵ است.

• پرسشنامه مهارت‌های زندگی

جهت سنجش مهارت‌های زندگی از پرسشنامه مهارت‌های زندگی سرایی (۱۳۹۵) استفاده شد. پرسشنامه شامل ۱۰ مؤلفه برای سنجش مهارت‌ها است. این ۱۰ مؤلفه شامل مهارت‌های همدلی: ۷ سؤال، تنظیم هیجان: ۸ سؤال، خودآگاهی: ۱۳ سؤال، حل مسئله: ۶ سؤال، ارتباط مؤثر: ۸ سؤال، ارتباط بین فردی: ۷ سؤال، مدیریت استرس: ۹ سؤال، تفکر انتقادی: ۸ سؤال، خلاقیت: ۱۰ سؤال، تصمیم‌گیری ۷ سؤال است. نمره‌گذاری به صورت پنج درجه‌ای (هرگز، به ندرت، گاه‌گاهی، اغلب و همیشه) است. پایایی کل این پرسشنامه به وسیله آلفای کرونباخ ۰/۹۱، پایایی خرده مقیاس ارتباط مؤثر ۰/۶۳ و حل مسئله ۰/۶۸ گزارش شده است.

یافته‌ها

جدول ۱: نتایج تحلیل واریانس عوامل خانوادگی (تحصیلات و شغل والدین، سطح درآمد خانواده، رابطه والدین با فرزندان و توجه آن‌ها به وضعیت تحصیلی)

متغیرها	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
تحصیلات پدر	بین گروهی	۱۲۵۸/۷۹۱	۴	۳۱۴/۶۹۸	۰/۲۲۳	۰/۹۲۶	۰/۰۰۳
	درون گروهی	۲۷۵۳۰۸/۶۰۵	۱۹۵	۱۴۱۱/۸۳۹			
	کل	۲۷۶۵۶۷/۳۹۰	۱۹۹				
تحصیلات مادر	بین گروهی	۵۵۴۷/۸۶۱	۴	۳۱۴/۶۹۸	۰/۹۹۱	۰/۴۱۳	۰/۰۱۴
	درون گروهی	۲۷۵۳۰۹/۶۰۵	۱۹۵	۱۴۱۱/۸۳۹			
	کل	۲۸۰۸۵۶/۴۶۰	۱۹۹				
شغل پدر	بین گروهی	۳۷۴۸۳/۱۱۸	۶	۶۲۴۷/۱۸۶	۳/۸۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۷۵
	درون گروهی	۲۵۹۳۷۴/۲۴۴	۱۹۳	۱۶۴۳/۹۰۸			
	کل	۲۹۶۸۵۷/۳۶۰	۱۹۹				
شغل مادر	بین گروهی	۳۳۲۹/۷۳۱	۵	۶۶۵/۹۴۶	۰/۵۴۶	۰/۷۴۲	۰/۰۱۰
	درون گروهی	۲۳۶۷۳۴/۹۰۲	۱۹۴	۱۲۲۰/۲۸۳			
	کل	۲۴۰۰۶۴/۶۳۳	۱۹۹				
سطح درآمد خانواده	بین گروهی	۹۷۳۰/۹۵۶	۲	۴۸۶۵/۴۷۸	۳/۵۳۴	۰/۰۰۱	۰/۰۲۴
	درون گروهی	۲۷۱۲۵۱/۴۶۷	۱۹۷	۱۳۷۶/۹۱۱			
	کل	۲۸۰۹۸۲/۴۲۳	۱۹۹				

۰/۰۵۷	۰/۰۰۱	۵/۷۲۲	۹۲۰/۱۹۱۶	۳	۲۷۶۰۵/۷۴۷	بین گروهی	رابطه والدین با یکدیگر
			۱۶۰۸/۲۱۱	۱۹۶	۳۱۵۲۰۹/۳۵۶	درون گروهی	
				۱۹۹	۳۴۲۸۱۵/۱۰۳	کل	
۰/۰۲۵	۰/۱۷۵	۱/۶۶۹	۲۱۲۲/۲۹۵	۳	۶۳۶۶/۸۸۶	بین گروهی	رابطه والدین با فرزندان
			۱۲۷۱/۷۷۹	۱۹۶	۲۴۹۲۶۸/۶۰۸	درون گروهی	
				۱۹۹	۲۵۵۶۳۵/۴۹۴	کل	
۰/۰۲۳	۰/۰۷۸	۲/۳۹۳	۲۷۱۰/۳۵۱	۳	۸۱۳۱/۰۵۴	بین گروهی	توجه به وضعیت تحصیلی
			۱۱۸۱/۷۹۳	۱۹۶	۲۳۱۶۳۱/۴۲۸	درون گروهی	
				۱۹۹	۲۳۹۷۶۲/۴۸۲	کل	

بر اساس نتایج مندرج در جدول، مقدار F به دست آمده برای متغیرهای شغل پدر (۳/۸۰۰)، سطح درآمد خانواده (۳/۵۳۴)، رابطه والدین با یکدیگر (۵/۷۲۲) سطح معناداری آن‌ها برابر با ۰/۰۰۱ می‌باشد. با توجه به کوچک‌تر بودن سطح معنی‌داری به دست آمده از مقدار ۰/۰۱ چنین نتیجه گرفته می‌شود که بین میزان مهارت‌های زندگی دانش آموزان با پدران دارای مشاغل مختلف، سطح درآمد خانواده و رابطه والدین با یکدیگر تفاوت معناداری وجود دارد. بر اساس میزان شاخص اندازه اثر به دست آمده، برای شغل پدر ۷/۵، سطح درآمد خانواده ۲/۴ و رابطه والدین با فرزندان ۲/۵ درصد از واریانس مهارت‌های زندگی دانش آموزان توسط این متغیرها تبیین می‌شود.

جدول ۲: نتایج تحلیل t عوامل خانوادگی (نحوه زندگی والدین و اعتیاد والدین)

متغیر مستقل	متغیر وابسته	آماره t	Df	سطح معنی‌داری	تفاوت میانگین	اندازه اثر
نحوه زندگی والدین	مهارت‌های زندگی	۰/۲۱۷	۱۹۸	۰/۸۲۹	۲/۰۰۵	۰/۰۰۰۱۶
سابقه اعتیاد در خانواده	مهارت‌های زندگی	۱/۲۵۷	۱۹۸	۰/۲۱۰	۹/۳۵	۰/۰۰۵

بر اساس مندرجات جدول مقدار t به دست جهت مقایسه میانگین نمرات دو گروه برای متغیرهای نحوه زندگی والدین برابر با ۰/۲۱۷ و متغیر سابقه اعتیاد در خانواده برابر با ۱/۲۵۷ است و سطح معنی‌داری آن برابر با ۰/۸۲۹ و ۰/۲۱۰ است. با توجه به عدم معنی‌داری آماره به دست آمده، چنین نتیجه می‌گیرم که بین میزان مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان بر اساس دو متغیر نحوه زندگی والدین و سابقه اعتیاد در خانواده تفاوت معناداری وجود ندارد.

جدول ۳: نتایج آزمون تعقیبی شفه برای عوامل خانوادگی

فاصله اطمینان 95%	حد پایین	حد بالا	سطح معناداری	خطای استاندارد	تفاوت میانگین‌ها	گروه ۲	گروه ۱	
۶۹/۵۲۱۱	-۱۴/۸۴۰۸	۱/۰۰۰	۱۳/۷۵۷۳۹	۲۷/۳۴۰۱۲	نظامی			
۱۰۸/۸۸۹۳	۱۱/۷۵۵۳	۰/۰۰۴	۱۵/۸۴۰۲۱	۶۰/۳۲۳۳۲*	کارگر فنی			
۱۱۴/۹۷۹۵	۱۰/۱۹۲۱	۰/۰۰۶	۱۷/۰۸۸۳۰	۶۲/۵۸۵۷۹*	کارگر ساده			
۶۰/۵۴۸۹	۰/۰۷۱۸	۰/۰۴۹	۹/۸۶۲۳۵	۳۰/۳۱۰۳۷*	شغل آزاد			
۸۱/۵۶۳۲	۰/۸۹۷۸	۰/۰۴۰	۱۳/۱۵۴۵۸	۴۱/۲۳۰۴۸*	سایر مشاغل			
۵/۸۳۹۰	-۳۳/۴۸۹۰	۰/۲۲۶	۷/۹۹۱۶۳	-۱۳/۸۲۵۰۱	متوسط	سطح درآمد	زیر متوسط	
-۱/۳۱۸۷	-۴۶/۱۱۷۴	۰/۰۳۵	۹/۱۰۳۲۸	-۲۳/۷۱۸۰۶	بالا			
۴/۰۲۴۶	-۲۳/۸۱۰۷	۰/۲۱۸	۵/۶۵۶۲۵	-۹/۸۹۳۰۵	بالای متوسط	متوسط	رابطه با والدین	نامناسب
۲۶/۷۸۶۸	-۳۷/۹۰۱۲	۱/۰۰۰	۱۲/۱۷۴۰۶	-۵/۵۵۲۲۰	متوسط			
-۰/۱۶۴۴	-۵۵/۸۷۲۹	۰/۰۴۸	۱۰/۴۸۴۱۳	-۲۸/۰۱۸۶۳*	خوب			
-۳/۴۷۷۳	-۵۸/۲۷۱۷	۰/۰۱۸	۱۰/۳۱۲۱۰	-۳۰/۸۷۴۵۲*	خیلی خوب			
-۰/۴۰۴۷	-۴۴/۵۱۸۲	۰/۰۴۳	۸/۳۰۲۰۱	-۲۲/۴۶۱۴۳*	خوب			
-۳/۸۴۰۶	-۴۶/۷۹۴۰	۰/۰۱۲	۸/۰۸۳۶۷	-۲۵/۳۱۷۳۱*	خیلی خوب			
۱۰/۹۶۳۳	-۱۶/۶۷۵۱	۱/۰۰۰	۵/۲۰۱۴۵	-۲/۸۵۵۸۸	خیلی خوب	خوب		

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول، تفاوت بین میانگین نمرات مهارت زندگی دانش‌آموزان دارای پدران مشاغل تخصصی با دانش‌آموزان دارای پدران مشاغل اداری، کارگر فنی، کارگر ساده، شغل آزاد معنی‌دار هست و مشاهده می‌شود که از مهارت‌های زندگی بالاتری برخوردار هستند. تفاوت بین نمرات سایر گروه‌ها معنی‌دار نمی‌باشد.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول، تفاوت بین میانگین نمرات مهارت زندگی دانش‌آموزان دارای سطح درآمد خانوادگی زیر متوسط با دانش‌آموزان دارای سطح درآمد خانوادگی بالای متوسط معنی‌دار هست و مشاهده می‌شود که دانش‌آموزان خانواده‌های با سطح درآمد بالای متوسط از مهارت‌های زندگی بالاتری برخوردار هستند. تفاوت بین نمرات سایر گروه‌ها معنی‌دار نیست.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول، تفاوت بین میانگین نمرات مهارت زندگی دانش‌آموزانی که رابطه بین والدین آن‌ها نامناسب و متوسط است با دانش‌آموزانی که رابطه بین والدین آن‌ها خوب و خیلی خوب است معنی‌دار هست و مشاهده می‌شود که دانش‌آموزانی که رابطه بین والدین آن‌ها خوب و خیلی خوب است از مهارت‌های زندگی بالاتری برخوردار هستند.

جدول ۴: نتایج تحلیل واریانس عوامل مدرسه‌ای (کیفیت فضای آموزشی، رابطه با معلمان، رابطه با مدیر و کارکنان، رابطه با پیشرفت تحصیلی، علاقه به مدرسه، میزان غیبت از مدرسه)

متغیرها	منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
کیفیت فضای آموزشی	بین گروهی	۹۷۷۴/۱۲۹	۳	۳۲۵۸/۰۴۳	۲/۳۷۹	۰/۰۷۰	۰/۰۲۴
	درون گروهی	۲۶۸۳۶۶/۱۴	۱۹۶	۱۳۶۹/۲۱۵			
	کل	۲۷۸۱۴۰/۲۶۹	۱۹۹				
رابطه با معلمان	بین گروهی	۲۸۰۵۹/۴۶۵	۲	۱۴۰۲۹/۷۳۳	۱۱/۰۱۷	۰/۰۱	۰/۰۷۲
	درون گروهی	۲۵۰۸۷۵/۳۶۳	۱۹۷	۱۲۷۲/۴۷۹			
	کل	۲۷۸۹۳۴/۸۲۸	۱۹۹				
رابطه با مدیر و کارکنان	بین گروهی	۲۳۱۰۳/۱۴۴	۲	۱۱۵۵۱/۵۷۲	۸/۶۶۲	۰/۰۱	۰/۰۵۷
	درون گروهی	۲۶۲۷۱۹/۲۰	۱۹۷	۱۳۳۳/۶۰۰			
	کل	۲۵۸۵۲۲/۳۴۰	۱۹۹				
رابطه با پیشرفت تحصیلی	بین گروهی	۲۱۴۴۲/۷۴۷	۲	۱۰۷۲۱/۳۷۳	۸/۰۱۰	۰/۰۱	۰/۰۵۲
	درون گروهی	۲۶۳۶۷۶/۰۲۹	۱۹۷	۱۳۳۸/۴۵۷			
	کل	۲۸۵۱۱۸/۷۷۶	۱۹۹				
علاقه به مدرسه و تحصیل	بین گروهی	۳۰۲۲۸/۶۹۰	۳	۱۰۰۷۶/۲۳۰	۷/۶۲۳	۰/۰۱	۰/۰۷۵
	درون گروهی	۲۵۹۰۸۹/۴۶	۱۹۶	۱۳۲۱/۸۸۵			
	کل	۲۸۹۳۱۸/۱۵	۱۹۹				
میزان غیبت از مدرسه	بین گروهی	۵۵۱۵/۱۹۶	۳	۱۸۳۸/۳۹۹	۱/۳۲۸	۰/۲۶۵	۰/۰۱۴
	درون گروهی	۲۷۱۳۰۵/۳۵۶	۱۹۶	۱۳۸۴/۲۱۱			
	کل	۲۷۶۸۲۰/۵۵۲	۱۹۹				

بر اساس نتایج مندرج در جدول، مقدار F به‌دست‌آمده برای متغیرهای رابطه با معلمان (۱۱/۰۱۷)، رابطه با مدیر و کارکنان (۸/۶۶۲)، پیشرفت تحصیلی (۸/۰۱۰)، علاقه به مدرسه و تحصیل (۷/۶۲۳) و سطح معناداری آن‌ها برابر با ۰/۰۰۱ است. با توجه به کوچک‌تر بودن سطح معناداری به‌دست‌آمده از مقدار ۰/۰۱ چنین نتیجه گرفته می‌شود که بین میزان مهارت‌های زندگی دانش آموزان با رابطه آن‌ها با معلمان و مدیر و کارکنان، علاقه آن‌ها به تحصیل و پیشرفت تحصیلی آنان تفاوت معناداری وجود دارد. بر این اساس میزان شاخص اندازه اثر به‌دست‌آمده برای رابطه با معلمان ۷/۲، رابطه با مدیر و کارکنان ۵/۷، پیشرفت تحصیلی ۵/۲، علاقه به مدرسه و تحصیل ۷/۵ درصد از واریانس مهارت‌های زندگی دانش آموزان توسط این متغیرها تبیین می‌شود.

جدول ۵: نتایج آزمون تعقیبی شفه برای عوامل مدرسه‌ای

فاصله اطمینان 95%	حد بالا	حد پایین	سطح معناداری	خطای استاندارد	تفاوت میانگین‌ها	گروه ۲	گروه ۱	
۲۹/۶۶۷۳	۴/۴۰۱۲	۰/۰۰۵	۵/۱۳۳۸۰	۱۷/۰۳۴۳	خوب	خیلی خوب	رابطه با معلمان	
۴۴/۴۱۵۲	۱۳/۵۱۶۴	۰/۰۰۱	۶/۲۷۸۳۱	۲۸/۹۶۵۸	متوسط			
۲۵/۲۷۱۵	-۱/۴۰۸۴	۰/۰۹۱	۵/۴۲۱۰۷	۱۱/۹۳۱۵	متوسط	خوب		
۳۳/۳۱۱۰	۴/۴۹۲۶	۰/۰۰۶	۵/۸۵۵۸۱	۱۸/۹۰۱۸	خوب	خیلی خوب	رابطه با مدیر	
۴۰/۹۵۴۲	۱۰/۳۲۵۴	۰/۰۰۱	۶/۲۲۳۶۸	۲۵/۶۳۹۸	متوسط			
۱۸/۷۰۰۰	-۵/۲۲۴۱	۰/۳۸۴	۴/۸۶۱۲۹	۶/۷۳۸۰	متوسط	خوب		
-۵/۷۷۵۰	-۲۷/۹۱۵۶	۰/۰۰۱	۴/۴۹۹۰۷	-۱۶/۸۴۵۳	بالای متوسط	متوسط	پیشرفت تحصیلی	
۲۳/۰۹۹۹	-۱۶/۶۱۵۰	۰/۹۲۲	۸/۰۷۰۲۵	۳/۲۴۲۴	زیر متوسط			
۴۰/۱۷۵۹	-۰/۰۰۰۴	۰/۰۵۰	۸/۱۶۳۹۹	۲۰/۰۸۷۷	زیر متوسط	بالا متوسط		
۲۹/۷۱۲۵	-۰/۷۰۴۰	۰/۰۶۸	۵/۴۰۷۳۶	۱۴/۵۰۴۲	زیاد	خیلی زیاد	علاقه به تحصیل	
۴۷/۶۲۹۹	۱۰/۴۱۸۰	۰/۰۰۱	۶/۶۱۵۴۳	۲۹/۰۲۴۰	کم			
۵۲/۷۱۷۱	۴/۰۶۵۴	۰/۰۱۴	۸/۶۴۹۱۷	۲۸/۳۹۱۳	خیلی کم			
۳۰/۸۰۹۱	-۱/۷۶۹۵	۰/۱۰۱	۵/۷۹۱۷۴	۱۴/۵۱۹۸	خیل	زیاد		
۳۶/۴۹۰۳	-۸/۷۱۶۲	۰/۳۹۵	۸/۰۳۶۷۰	۱۳/۸۸۷۰	خیلی کم			
۲۴/۳۸۳۲	-۲۵/۶۴۸۷	۱/۰۰۰	۸/۸۹۴۵۴	-۰/۶۳۲۷	خیلی کم	کم		

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول، تفاوت بین میانگین نمرات مهارت زندگی دانش‌آموزانی که رابطه خیلی خوبی با معلمان خود دارند نسبت به دانش‌آموزانی که رابطه آن‌ها با معلمان خود در سطح خوب یا متوسط است، معنی‌دار هست و مشاهده می‌شود که دانش‌آموزان دارای رابطه خیلی خوب با معلمان، از مهارت‌های زندگی بالاتری برخوردار هستند. تفاوت بین نمرات مهارت زندگی دانش‌آموزان دارای رابطه خوب با دانش‌آموزان دارای رابطه متوسط معنی‌دار نیست.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول، تفاوت بین میانگین نمرات مهارت زندگی دانش‌آموزانی که رابطه خیلی خوبی با مدیر، معاونان و سایر کارکنان خود دارند نسبت به دانش‌آموزانی که رابطه آن‌ها در سطح خوب یا متوسط است، معنی‌دار هست و مشاهده می‌شود که دانش‌آموزان دارای رابطه خیلی خوب با مدیر، معاونان و سایر کارکنان، از مهارت‌های زندگی بالاتری برخوردار هستند. تفاوت بین نمرات مهارت زندگی دانش‌آموزان دارای رابطه خوب با دانش‌آموزان دارای رابطه متوسط معنی‌دار نیست.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول، تفاوت بین میانگین نمرات مهارت زندگی دانش‌آموزان دارای پیشرفت تحصیلی بالای متوسط نسبت به دانش‌آموزان دارای پیشرفت تحصیلی متوسط و زیر

متوسط، معنی دار هست و مشاهده می شود که دانش آموزان دارای پیشرفت تحصیلی بالای متوسط، از مهارت های زندگی بالاتری برخوردار هستند. تفاوت بین نمرات مهارت زندگی دانش آموزان دارای پیشرفت تحصیلی بالای متوسط و زیر متوسط معنی دار نیست.

بر اساس اطلاعات مندرج در جدول، میزان مهارت زندگی دانش آموزان دارای علاقه خیلی زیاد به تحصیل و مدرسه نسبت به سایر دانش آموزان به طور معنی داری بالاتر هست.

بحث و نتیجه گیری

نتایج این پژوهش نشان می دهد که بین سطح درآمد والدین و میزان برخورداری دانش آموزان از مهارت های زندگی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد و نتایج پژوهش های دیگر نیز همسو با نتیجه این پژوهش است:

صالحی (۱۳۹۴). مک فارلین ۲۰۰۵ (به نقل از رضایی و دیگران، ۱۳۸۶)، اتکینز (۱۹۹۲)، مک کنری، کوچ و براونی، ۱۹۹۱ (به نقل از رایس، ۱۳۸۷).

نتایج این پژوهش نشان می دهد که بین رابطه خوب والدین با یکدیگر و برخورداری نوجوانان از مهارت های زندگی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد و نتایج سایر پژوهش ها هم همسو با این پژوهش است: پرند (۱۳۸۹)، فرخزاد (۱۳۸۷)؛ عراقی (۱۳۸۷)؛ برک، (۱۳۸۹)؛ ایزلی و همکاران (۱۹۹۹)؛ شک (۱۹۹۸) به نقل از پیرسون، ۲۰۰۵، آور (۱۹۹۵)؛ روتر و کانگر، ۱۹۹۵، به نقل از رایس، ۱۳۸۷).

نتایج این پژوهش نشان می دهد که بین شغل والدین و میزان برخورداری نوجوانان از مهارت های زندگی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد و نتایج بعضی از پژوهش ها نیز همسو با نتیجه این پژوهش می باشند: (مک فارلین ۲۰۰۵، به نقل از رضایی و دیگران، ۱۳۸۶)؛ نتیجه بعضی از پژوهش ها ناهمسو با این پژوهش می باشند: پناهی (۱۳۷۵)

نتایج این پژوهش نشان می دهد که بین تحصیلات والدین و میزان برخورداری دانش آموزان از مهارت های زندگی ارتباط مثبت و معناداری وجود ندارد نتایج بعضی از پژوهش ها همسو با نتیجه این پژوهش است: امین زاده (۱۳۸۸)، طهماسیان (۱۳۸۵) و نتایج بعضی از پژوهش ها ناهمسو با نتیجه این پژوهش می باشند: اژدری (۱۳۹۳)، جعفری منش (۱۳۸۲) و مریل پالمر (۲۰۱۰)، جی اف دراک (۲۰۰۹)، گری (۲۰۰۸)

نتایج این پژوهش نشان می دهد که بین نحوه زندگی والدین (طلاق) و میزان برخورداری دانش آموزان از مهارت های زندگی ارتباط مثبت و معناداری وجود ندارد و نتایج پژوهش ها همسو با نتیجه این پژوهش هست: معتمدیان (۱۳۹۳) و مارلو (۱۹۸۸)، (آدامز، ۱۹۸۰ به نقل از میر شفیع) و نتایج برخی از پژوهش ها ناهمسو با نتیجه این پژوهش هست: جمالی (۱۳۸۸)

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بین اعتیاد والدین و میزان برخورداری دانش‌آموزان از مهارت‌های زندگی ارتباط مثبت و معناداری وجود ندارد و نتایج پژوهش‌ها همسو با نتیجه این پژوهش است: زیبراس (۱۳۹۰) و نتایج برخی از پژوهش‌ها ناهم‌سو با نتیجه این پژوهش است: زردچقایی (۱۳۹۳) و دانلودی و سید جلال (۱۳۸۰).

مدرسه

در بخش عوامل مدرسه‌ای رابطه نوع مدرسه، کیفیت فضای آموزشی، رابطه با معلمان و مدیر، پیشرفت تحصیلی، علاقه به تحصیل و غیبت از مدرسه با مهارت‌های زندگی بررسی شد و نتایج این بررسی‌ها نشان داد که:

رابطه با معلمان و مدیر با دانش‌آموزان با مهارت‌های زندگی ارتباط مثبت و معناداری دارد و پژوهش‌های قربان نژاد (۱۳۹۳)، ریلی (۲۰۰۹)، بویسیا و همکاران (۲۰۰۸)، روداسیل، ریو، (پیانتا و همکاران، ۲۰۰۸) با نتایج این تحقیق همسو می‌باشند.

پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان با میزان برخورداری آن‌ها از مهارت‌های زندگی ارتباط مثبت و معناداری دارد. یافته‌های پژوهش‌های دیگر اشرفی (۱۳۹۳)، احمدی (۱۳۹۱)، خادمیان (۱۳۹۰)، سپاه منصور (۱۳۸۶)، جعفری منش (۱۳۸۲)، با نتایج این پژوهش همسو است. نتایج پژوهش‌های حاتمی فرد (۱۳۹۰)، یاسمی نژاد (۱۳۸۹) با نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش همسو نمی‌باشد. علاقه به تحصیل دانش‌آموزان با میزان برخورداری آن‌ها از مهارت‌های زندگی ارتباط مثبت و معناداری دارد. نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش قربان نژاد (۱۳۹۳)، ساوجی (۱۳۹۱)، سپاه منصور (۱۳۸۶)، کارشکی (۱۳۸۵) همسو است.

غیبت از مدرسه

نتایج این پژوهش نشان داد که داشتن مهارت‌های زندگی منجر به کاهش غیبت از مدرسه نمی‌گردد اما یافته‌های پژوهش‌های دیگر یاسمی نژاد (۱۳۸۹) با نتیجه این پژوهش همسو نیست.

کیفیت فضای آموزشی

نتایج این پژوهش نشان داد که کیفیت فضای آموزشی ارتباطی با برخورداری دانش‌آموزان از مهارت‌های زندگی ندارد و نتیجه بعضی از پژوهش‌ها با این نتیجه همسو می‌باشند موسوی (۱۳۸۸) اما نتایج سایر پژوهش‌ها با نتیجه این پژوهش هم‌راستا نمی‌باشد: باقری (۱۳۹۰)، شریف (۱۳۹۰)، نمایشی (۱۳۸۰)، هرینگ و همکاران، به نقل از سائیتیس و سائیتی، (۲۰۰۴).

منابع

- اژدری، لیلا. (۱۳۹۳). *تأثیر سطح تحصیلات والدین بر علاقه دانش آموزان به مدرسه*. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی آموزشی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن. دانشکده علوم تربیتی.
- اشرفی، سحر؛ حدادی، معصومه؛ نشیبیا، نازبانو؛ قاسم زاده، عزیز رضا. اثربخشی آموزش مهارت خودآگاهی بر انگیزش پیشرفت تحصیلی و پرخاشگری دانش آموزان. توسعه‌ی آموزش جندی شاپور، *فصلنامه مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش علوم پزشکی*، سال پنجم، شماره ۱، بهار ۱۳۹۳.
- احمدی، محمد سعید؛ حاتمی، حمیدرضا؛ احدی، حسن؛ اسد زاده، حسن. تأثیر آموزش مهارت‌های ارتباطی بر باورهای خود کارآمدی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر. *فصلنامه علمی - پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت. سال چهارم - شماره ۴ - زمستان ۱۳۹۱.
- امین زاد، انوشه؛ سرمد، زهره. (۱۳۸۸). تکلیف مدرسه و پیشرفت تحصیلی: نقش تعدیل کننده سطح تحصیلات مادر و جنس دانش آموزان. *فصلنامه روانشناسان ایرانی*، سال ششم، شماره ۲۱، پاییز ۱۳۸۸.
- باقری، محمد؛ عظمتی، حمیدرضا (۱۳۹۰). فضای کالبدی به مثابه برنامه درسی (پرورش خلاقیت کودکان در محیط مدرسه). *فصلنامه مطالعات برنامه درسی ایران*، سال ششم، شماره ۲۲، پاییز ۱۳۹۰. ۱۶۳-۱۸۴.
- برک، لورا. (۱۳۸۹). *روانشناسی رشد (از لقاح تا کودکی)*. جلد اول، ترجمه سید محمدی، یحیی. تهران: انتشارات رشد.
- پرند، اکرم (۱۳۸۹). روش‌های فرزند پروری و ارتباط آن با فرزندان. *مجله علمی پژوهشی*. شماره ۱۶۷.
- ترکا شوند، رؤیا؛ کرمان شاهی، سیما؛ آزاد فلاح، پرویز (۱۳۹۰). تأثیر گروه درمانی آموزشی بر میزان عزت نفس دختران نوجوان. *مجله تحقیقات علوم پزشکی زاهدان*. شماره ۱۳ (۳)، ص ۳۰-۳۴.
- جاودان، موسی. (۱۳۹۳). رابطه‌ی خود بازمینی، جو عاطفی خانواده و مهارت‌های زندگی با پرخاشگری نوجوانان پسر. *فصلنامه شخصیت و تفاوت‌های فردی* / سال سوم / شماره ۵ / پاییز ۱۳۹۳ / ۱۴۲-۱۲۵.
- جعفری منش، مریم. (۱۳۸۲). *تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر عزت نفس، پیشرفت تحصیلی، سازگاری اجتماعی و کاهش اضطراب حالت - صفت در دانش آموزان دختر سال*

- اول دبیرستان شهرستان کرج. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی رودهن. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- جمالی، اکرم؛ سمیه و ساریان، محمدتقی (۱۳۸۸). تأثیر اعتیاد والدین بر رفتار فرزندان. *طلوع بهداشت*.
 - رستمی، خسرو؛ علی اصفهانی، اعظم. (۱۳۹۴). *تدبیر دوران نوجوانی (پودمان تدبیر در مادری)*. تهران. موسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران.
 - حاتمی فرد، اثربخشی آموزش مهارت حل مسئله و مهارت ابراز وجود والدین بر میزان سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی فرزندان آنان. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، سال دوم، شماره ۷، پاییز ۱۳۹۰.
 - خادمیان، بتول. (۱۳۹۰). *اثربخشی آموزش مهارت تفکر خلاق بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوم راهنمایی منطقه ۱۵ تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
 - دیناروند، حسن. (۱۳۹۲). *مکاتب فلسفی و نظریه‌های تعلیم و تربیت*. تهران. انتشارات دانش‌پرور. کتابخانه فروردین.
 - رستمی، خسرو؛ علی اصفهانی، اعظم. (۱۳۹۴). *تدبیر دوران نوجوانی (پودمان تدبیر در مادری)*. تهران. موسسه آموزش عالی علمی - کاربردی هلال ایران.
 - رضایی، فاطمه؛ احدی، حسن؛ پاشا شریفی، حسن؛ کریمی، یوسف. (۱۳۸۶). رابطه کیفیت زندگی والدین با عملکرد مدرسه‌ای دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر اصفهان. *فصلنامه دانش و پژوهش در روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان اصفهان*، سال نهم، شماره ۳۳.
 - زارع میرک آباد. اعظم. (۱۳۹۵). *خانواده در پرتو مهارت‌های زندگی*. تهران. انتشارات بین‌المللی گیوا.
 - زردچقایی، مریم. (۱۳۹۳). *تأثیر اعتیاد والدین بر مشکلات رفتاری (بیش‌فعالی) - کم‌توجهی و پرخاشگری) کودکان شهرستان اراک*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر، گروه علوم تربیتی.
 - زیبراس، مارتین؛ حلاج زاده، هدا. بررسی تأثیر اعتیاد پدر بر رشد اجتماعی فرزندان ۱۲ تا ۱۸ سال در شهرستان دزفول. *مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، سال سوم / شماره دوم / بهار ۱۳۹۰.
 - سپاه منصور، مژگان. تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر انگیزه‌ی پیشرفت، خود احترامی و سازگاری اجتماعی. *فصلنامه اندیشه و رفتار*، دوره‌ی دوم، شماره‌ی ۶، زمستان ۱۳۸۶.

- سرمدی، علی محمد. (۱۳۹۴). *خانواده موفق، گام هایی مؤثر در تربیت فرزندان*. تهران: انتشارات: آراد کتاب.
- شریف، علی رضا؛ گنجی، مسعود؛ حاجلو، نادر. نقش کتابخانه های آموزشی در پیوند با مدرسه و عملکرد تحصیلی دانش آموزان. *نشریه تحقیقات کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاهی*، سال چهل و پنجم، شماره ۵۶، تابستان ۱۳۹۰.
- شعبانی، پروانه؛ اسلامی، بهاره. (۱۳۹۳). *مدرسه های دوست دار کودک*. تألیف کریم اچ رایت، چانگو ماناتوکو، مایدا پاشیج. منبع دفتر مرکزی یونیسیف - نیویورک، آماده سازی شده در موسسه پژوهشی کودکان دنیا. مترجمان پروانه شعبانی، بهاره اسلامی.
- صالحی، محمدحسین. (۱۳۹۴). *بررسی جایگاه خانواده در میزان ارتکاب جرم فرزندان*. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک. دانشگاه علوم انسانی. گروه حقوق.
- طهماسیان، کارینه؛ فتی، لادن. (۱۳۸۵). نقش تحصیلات والدین در خودآزمندی دختران و پسران نوجوان. *فصلنامه خانواده پژوهی*، سال دوم، شماره ۸، زمستان ۱۳۸۵.
- فرخزاد، پگاه. تأثیر جو خانوادگی بر تمایلات روان رنجورانه فرزندان. *مجله اندیشه و رفتار*. دوره سوم، شماره ۹، پاییز ۱۳۸۷.
- قربان نژاد، رقیه. (۱۳۹۳). *مقایسه تفکر انتقادی و پیوند با مدرسه در دانش آموزان مدارس هوشمند و مدارس عادی*. پایان نامه کارشناسی ارشد. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری - دانشگاه محقق اردبیلی - دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- محمودی، اعظم. (۱۳۹۴). *رشد و تکامل از نوزادی تا نوجوانی*. تهران: انتشارات: جامعه نگار.
- مهربانی زاده هنرمند، مهناز؛ گراوند، لیلا و ارضی، سوره. (۱۳۸۸). *بررسی تأثیر آموزش مهارت های زندگی بر اضطراب و پرخاشگری همسران شهدا*. زن و فرهنگ، ۱ (۱)، ۱۶-۳.
- محمودی، اعظم. (۱۳۹۴). *رشد و تکامل از نوزادی تا نوجوانی*. تهران: انتشارات: جامعه نگار.
- معتمدیان، مژگان. (۱۳۹۳). *شناخت نقش طلاق و مشاجره های والدین بر وضعیت عاطفی کودکان از منظر اسلام*. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد بوشهر. دانشکده تحصیلات تکمیلی.
- موسوی، محمود (۱۳۹۰). *بررسی نقش عوامل آموزشی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان مقطع متوسطه شهرستان فریدون شهر*. *جامعه شناسی کاربردی*. سال بیست و دوم - شماره پیاپی (۴۱).
- نمایشی، ولی الله. (۱۳۸۰). *بررسی عوامل مؤثر درون مدرسه ای بر بهبود کیفیت آموزش عمومی آموزش و پرورش استان مازندران*. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری.

- یاسمی نژاد، پریسا؛ سیف، علی‌اکبر؛ گل محمدیان، محسن (۱۳۹۰). تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر کاهش تعلل و افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر. *دوفصلنامه علمی - پژوهشی دانشگاه شاهد*. سال سوم - شماره ۵.
- Baumeister, R.F., Vohs, K. D., & Tice, D. M. (2007). The strength model of self control. *Current Directions in Psychological science*, 16, 351-355.
- Buysea. Evelien, Verschuerena, Karine, Doumena. Sarah, Dammeb, Jan Van, Maesb. Fredrik (2008). Classroom problem behavior and teacher – child relationships in kindergarten: The moderating role of classroom climate. *Journal of school Psychology*, 46, issue 4, August 367 – 391.
- Drake, J. F. (2009). Free ADULT Education Classes. Technical college adult. Director of adulte education 3421. *Meridian streer North. Huntsville, AL: 35811*.
- Gary M, Steinbergl. (2008). Unpacking Authoriative Parenting: Reassessing a multidimensional constract J. *Marr. Fam*, 599 – 610.
- J. F. Drak. (2009). Free Adult Education Classes. Technical college adult. Director of adult educatin 3421. *Meridian street North. Huntsville, Al: 358 M*.
- Goodlad J. I. (1984). *A Place called school*. New York: Mc Grow – Hill.
- Glatthorn, A.A. (1984). Good Lad Study Raises Vital Issues. *Momentum*, 15 (3), 59 – 61.
- Larson. Jonathan E. (2009). *Educational Psychology, Cognition And Learning, Individual Differences And Motivation*. New York, Nova Science Publishers, Inc.
- Lee, C. M., Beaugard, C., & BAX, K. A. (2005). Child related disagreements, verbal aggression, and children internalizing and externalizing behavior problems. *Journal of family psychology*, 19(2), 237 – 245.
- Marlow / Porthy/ R. (1988). *Text Book of pediatric Nursing*. Gth ed Washington: W. D. Sonders company 1988.
- Merrill palmer (2010). Parenting practices and child social adjustment: *Multiple pathway of influence*, Volume 47, Number 2, April 2010. Pp 235-263.
- Over, E. (1998). Actual and perceived parental social states effect on adolescents self – concept. *Adolesent*. Vol. 30. PP. 603- 606.
- Pianta, R. C., Belsky, J., Vandergrift, N., Houts, R. M., & Morrison, F. J. (2008). Classroom effects on childrens achivment trajectories in elementary school. *American Educational Research Journal*, 45 (2), 365 – 397.

- Riley, Philip. (2009). An adult attachment Perspective on the student – teacher relationship & classroom management difficulties. *Teaching and Teacher Education*, 25, 629 – 635.
- Rudasill, Kathleen Moritz., Reio Jr, Thomas G, Stipanovic, Natalie, Talor, Jennifer E. (2010). A Longitudinal study of student – teacher relationship quality, difficult temperament, and risky behavior from childhood to early adolescence. *Journal of school psychology*. 48, issue 5, 357 – 387.
- Saitis, Ch., Saiti, A. (2004). School libraries in Greece: A comparative study of public primary schools in rural and urban areas . *Library & Information Science Research*. 26 (2004) 201–220.
- Silburn S., Zubrick S., De Maio J., Shepherd C., Griffin J., Mitrou F. et al. (2006). *The Western Australian Aboriginal Child Health Survey: Strengthening the capacity of Aboriginal children, families and communities*. Perth: Curtin University of Technology and Telethon Institute for Child Health Research
- Tajalli F. B. Zandi. Z. (2010). Creatively comparison between student who studied life skills courses and those who did not *procedia social and behavioral sciences*. No. 5 pp. 1390 – 1395.
- Turkum, A., S., Kiltas, A., Biyink, N., & Yemenici, B.(2005). The investigation of university student Perceptions about family functioning. *International review*, 5(1), 253-262.
- Walker, Roz; shepherd, Carrington. (2006).strengthening aboriginal family functioning:what works and why? *Telethon institute for child health research*.
- Wurdinger, S, & Rudolph, J. (2009). A Different Type of Success: Teaching Important Life Skills Through Project Based Learning. *Improving Schools*, 12, pp. 115 – 129.